

HÄNT & TÄNKT april 2022

Vårvärmen kom i mars efter den kallaste vintern på länge. I skrivande stund har vinterkylan kommit tillbaka med snöbyar. Klassiskt aprilväder. Snart stundar vårblomningen på allvar. Men det tragiska ryska överfallet på Ukraina gör att denna vår ändå inte blir som vanligt. Det är krig i vårt närområde för första gången sedan andra världskriget, med ett utsägligt lidande för civilbefolkningen. Vi välkomnar de ukrainska flyktingarna och manifesterar vårt stöd till det ukrainska folket.

Vår programverksamhet har kommit igång igen som vanligt efter pandemin. Föredrag, visningar och vandringar avlöser varandra. I år kommer vi att ha det första fysiska årsmötet efter pandemin i Börssalen den 4 maj med, förutom stadgeenliga årsmötespunkter, också föredrag av Marianne Råberg om sin forskning kring Christan IV och Gustav V Adolf i relation till deras respektive huvudstäder Köpenhamn och Stockholm. Vi kommer också att få en redovisning av utgrävningarna vid Slussen.

Styrelsen har under 2021 initierat en omfattande utvärdering av Samfundet S:t Eriks verksamhet och organisation med extern hjälp. En första redovisning av det arbetet får vi på årsmötet. Samfundet står inför stora förändringar av styrelsens sammansättning de närmaste åren. Utvärderingen syftar till att stärka organisationen inför framtiden.

Den 31 augusti genomför Samfundet S:t Erik en stor valdebatt i Kungsträdgården med journalisten Kerstin Brunnberg som moderator, i samarbete med Byggnadsvärdsföreningen och Stockholms Naturskyddsförening. Debatten äger rum 17.30–19.00 och föregås av ett uppträdande av Kulturskolan kl. 17.00. Från lunchtid och hela eftermiddagen kommer vi att ha ett tält med olika aktiviteter intill scenen. Vi vill med valdebatten ställa krav på att historiska, estetiska och konstnärliga krav tillgodoses vid stadens omdaning och utveckling i enlighet med våra stadgar. Med debatten ger vi samtidigt stadsbyggnadsnämnden en plattform. Den verkar i alltför hög grad i skuggan av exploateringsnämnden.

Den 12 oktober genomför vi ett seminarium om den legendariska stadsplaneraren Per O. Hallman med anledning av vår årsbok om honom 2020. Det äger rum i Moderna museets stora hörsal. Seminariet genomförs i samarbete med ArkDes, ArkDes vänner, Arkitekturhistoriska institutionen vid KTH, Föreningen för Samhällsplanering, och Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet. Seminariet har varit planerat sedan länge, men har inte kunnat genomföras på grund av pandemin.

Årets årsbok handlar om Ytterstaden. Vi vill med den belysa de omfattande förtätningar som genomförs i våra olika stadsmiljöer i ljuset av de ambitioner som ursprungligen fanns när de började byggas upp. Stockholm började växa utanför malmarna vid förra sekelskiftet med omfattande markköp och inkorporeringar av socknar och köpingar i våra grannkommuner, från förstäder som Aspudden och trädgårdsstäder i Gamla Enskede och Bromma, småstugeområden och smalhus till de större nya centrumbildningar som kom med generalplan 52 med Vällingby och Årsta som förebilder. Översiktsplaneringen med PBL på 1980-talet markerade början på en ny tid med nya stadsplaneideal.

Idag är det den täta staden som planeras med alltför ofta höga hus vid trånga gårdar. Samtidigt byggs nya tunnelbanor för första gången på 40 år.

Samfundet S:t Eriks styrelse lägger som vanligt ned ett omfattande arbete med väl genomarbetade yttranden över stadsplaneärenden i Stockholm. Under 2021 lämnade vi in hela 59 yttranden och överklaganden. Vi bidrar här med vårt kunnande till att värna kulturarvet och med domstolarnas hjälp reda ut var gränserna går. Högsta domstolen har gett Samfundet S:t Erik klagarätt i enlighet med Århuskonventionen. Både Mark- och miljödomstolen och Mark- och miljööverdomstolen har vid flera tillfällen gett oss rätt.

Samfundet S:t Eriks arbete för kulturarvet ger resultat!

Välkomna till vårens och sommaren verksamhet!

Monica Andersson

Ordförande Samfundet S:t Erik

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE 2022

Samfundet S:t Eriks medlemmar kallas härmed till årsmöte onsdagen den 4 maj 2022, kl 19:00–20:30 i Stora Börssalen, Börshuset, Källargränd 4, Gamla Stan.

Dagordning

Dagordningen för årsmötet med bilagor; valärenden, motion samt svar på motion finns med i bilaga till informationsbladet och på samfundets hemsida.

Årsredovisning 2021

I utskicket finns Samfundet S:t Eriks årsredovisning för 2021. Årsredovisningen har varit tillgänglig på kansliet från den 10 mars 2022. Årsredovisningen har även varit tillgänglig som pdf på samfundets hemsida från den 24 mars 2022.

Samma datum har även årsredovisningarna för Stiftelsen Höjerings Bokförlag för Stockholmsmiana och Stiftelsen Axel Hirsch fond varit tillgängliga på kansliet och på samfundets hemsida. Samfundets och stiftelsernas revisionsberättelser finns också tillgängliga på samfundets kansli och hemsida.

MEDDELANDE FRÅN KANSLIET

Håll utkik på vår hemsida!

Emellanåt händer det att vi med kort varsel måste ställa in programpunkter. Om så sker, aviseras detta på vår hemsida, både på startsidans kalendarium och under ”Program” www.samfundetsterik.se. Vi ber er därför att regelmässigt besöka vår hemsida inför ett arrangemang.

Dessutom erbjuder vi emellanåt visningar och andra evenemang mellan ordinarie informationsblad. Dessa extrainsatta programpunkter annonseras via e-nyhetsbrevet och på hemsidan.

Nyhetsbrev på e-post

Nyhetsbrev med information från styrelse, kansli och samarbetspartners skickas ut från kansliet per e-post mellan ordinarie pappersutskick. Vill du också få dem? Skicka i så fall din e-postadress till oss. Du kan när som helst säga upp din prenumeration.

Övergång till digitala medlemsprogram

Under året 2022 övergår vi successivt till digitala medlemsutskick, vilket gäller även infobladen. Vill du fortfarande få medlemsutskicken med reguljär post, ber vi dig anmäla detta till kansliet.

Nästa medlemsutskick med program för okt–jan 2023

Program för perioden oktober–januari 2023 beräknas vara medlemmarna tillhanda i slutet av v. 38.

Vän museer och samarbetspartners

Stadsmuseet och Medeltidsmuseet har återgått till ordinarie verksamheter. Båda museerna håller stängt måndagar men erbjuder övriga dagar ett rikt utbud av aktiviteter. Stadsmuseets öppettider är tisdag & torsdag 11–20, onsdag samt fredag–söndag 11–17. Medeltidsmuseet tisdag–söndag 12–17, onsdagar 12–20.

Strindbergmuseet och K.A. Almgrens sidenväveri håller öppet tisdag–söndag 12–16 respektive måndag–lördag 12–16.

Museernas medlemsrabatter:

- *10% i Stadsmuseets & Medeltidsmuseets butiker
- *50% på Stadsmuseets stadsvandringar (1 biljett/medlem)
- *50% på visning av Stadsmuseets & Medeltidsmuseets museilägenheter (1 biljett/medlem)
- *50% på entréavgiften till K. A. Almgrens Sidenväveri, samt 10% i museibutiken
- *50% på entréavgiften till Strindbergsmuseet, 10% i museibutiken samt 20 kr rabatt på arrangemang.

GDPR

Om dataskyddsförordningen GDPR, och hur vi hanterar dina personuppgifter kan du läsa om på vår hemsida.

Fototävling ”Ung i ytterstan”

Samfundet S:t Erik har i samarbete med lokaltidningen *Mitt i* utlyst fototävlingen ”Ung i ytterstaden”. Tävligen pågår april–maj 2022 och vänder sig till ungdomar mellan 13 och 19 år, som bor i just ytterstaden. Mer om tävlingen finns att läsa på vår hemsida. Tipsa gärna barn och barnbarn eller andra tonåringar i din närhet.

ANMÄLAN TILL PROGRAM

Anmälan till medlemsprogrammen sker till Samfundet S:t Eriks kansli **tidigast tisdag 26 april kl 10.00** (om ej annat anges) per e-post kansli@samfundetsterik.se.

Obs! Anmälningar inkomna före utsatt tid beaktas ej.

Deltagaravgiften inbetalas efter bekräftad plats till Samfundet S:t Eriks **bankgiro 820-1550**.

Tack för att du meddelar återbud! Vi har som regel reservlistor till de olika arrangemangen, så i det fall du får förhinder tar gärna en av dessa reserver din plats. Avbokningar inkomna senare än fem arbetsdagar före avsett arrangemang återbetalas inte.

Vänligen kom i tid! Var på plats 10 minuter innan aktuellt arrangemang börjar.

Obs! 1 plats per medlemskap.

N.b.! Vi får in hundratals anmälningar på dagen för anmälan, merparten kl 10.00, och det tar åtskilliga timmar att besvara dem. Vi besvarar dem i den turordning de lägger sig i vår e-postlåda. Vi ber er därför att ha överseende med att det kan dröja innan bekräftelse kommer, och att ni inte skickar anmälan på nytt.

KALENDARIUM maj–september 2022

Tisdag 26/4	Anmälan öppnar kl 10.00
Söndag 1/5	Markuskyrkan i Björkhagen (dubbel visning)
Onsdag 4/5	ÅRSMÖTE
Torsdag 5/5	<i>Nationalstadsparken – bevara eller förvanska</i> (föredrag)
Onsdag 11/5	Uppåt väggarna (vandring)
Måndag 16/5	Från Eldkvarn till Kungsholmens tullhus (vandring)
Måndag 23/5	Uppåt väggarna (vandring)
Torsdag 2/6	Genom stormaktens Stockholm i Christinas fotspår (vandring)
Tisdag 7/6	Nationalstadsparken från sjösidan (båtutflykt)
Onsdag 15/6	Norra Djurgården (vandring)
Onsdag 17/8	Stora Ekholmen (båtutflykt)
Onsdag 24/8	Gamla Enskede (vandring)
Onsdag 31/8	Valdebatt i Kungsträdgården (mer information och program kommer på vår hemsida)
Torsdag 8/9	Gamla Enskede (vandring)
Ons 14/9	Frisens park på Djurgården (vandring)
Måndag 19/9	Norra Djurgården (vandring)
Tisdag 21/9	Genom Stormaktstidens Stockholm i Christinas fotspår (vandring)

Obs! Obligatorisk anmälan: kansli@samfundetsterik.se **tidigast tisdag 26 april kl 10.00** (om ej annat anges). Endast 1 plats per medlemskap.

Deltagaravgiften inbetalas efter bekräftad plats till Samfundet S:t Eriks bankgiro 820-1550.

Glöm ej att besöka vår hemsida för eventuella programändringar!

MARKUSKYRKAN AV SIGURD LEWERENTZ

Vi besöker ett av arkitekten Sigurd Lewerents' främsta verk beskrivet som 'An atmospheric masterpiece of modern religious architecture', nämligen Markuskyrkan i Björkhagen.

Ciceroner är fotografen **Karin Björkquist** och arkitekten **Sébastien Corbari**, författare, fotografer samt redaktörer till biografin *Sigurd Lewerentz: Pure Aesthetics*.

När: Sön 1 maj
Visning 1: kl.14.00–15.00
Visning 2: kl.15.00–16.00

Samling: Malmövägen 51, Björkhagen (t-banans gröna linje 17 mot Skarpnäck. Station Björkhagen)

Kostnad: 120 kr

NATIONALSTADSPARKEN – BEVARA ELLER FÖRVANSKA?

Nationalstadsparken inrättades 1995 för att värna områdets unika kultur- och naturvärden mot hotande exploateringar. Hotet består ändå. En grupp med representanter för styrelserna i några ideella organisationer har därför genomfört en analys av planprocesserna för aktuella planärenden. Av utredningen framgår oförmåga att leva upp till lagstiftarens intentioner och direkta underlåtelser att uppfylla lagkraven. På föreläsningen redovisas utredningen och behov av förändringar för att lagens intentioner ska följas.

Föreläsare är **Kristina Berglund**, arkitekt SAR/MSA och **Anders Bodin**, arkitekt SAR/MSA

När: Tor 5 maj kl 17.00–18.30 (ca)
Var: Stadsmuseet, Sevenbomssalen
Kostnad: 60 kr

UPPÅT VÄGGARNA

Med blicken höjd vandrar vi i bildhuggaren Johan Dyfvermans Stockholm. Denne idag okände konstnär utförde under sena 1800-talet skulpturer på hela 51 platser i staden. Vi besöker några av de mest iögonfallande som ännu finns bevarade; Bolinderska huset (med 43 skulpturer), Fersenska palatset på Blasieholmen, en praktfull entré på Strandvägen och fortsätter på dåtidens paradstråk, Birger Jarlsgatan, fram till Stureplan, där det Bångska huset nu ska återställas. Vi avslutar med en del nya rön vid det berömda Linnémonumentet i Humlegården.

Guide är **Martin Dyfverman**, journalist och sonson till bildhuggaren, vars liv och gärning han beskrivit i boken *En atelier i snö*.

När: Ons 11 maj kl 17.30–19.30 (ca)
Mån 23 maj kl 17.30–19.30 (ca)
Samling: Karl XII:s staty i Kungsträdgården
Kostnad: 120 kr

FRÅN ELDKVARN TILL KUNGSHOLMENS TULLHUS (i repris på begäran)

Hantverkargatan var verkligen hantverkarnas gata, en av de äldsta på Munklägret, dvs Kungsholmen, med historia från 1600-talet. Snart började dock gatan präglas av sjukhus och militärer. Under ångans intåg på 1800-talet kom fabriker och ångvisslor ljud i nästan varje kvarter. En ny fas tog sin början på 1900-talet då tjänstemännen blev en stor del av Kungsholmen med alla ämbetsverk och byggnader som uppfördes.

Med **Maj Sandin** som ciceron vandrar vi genom Hantverkargatans olika tidsepoker.

När: Mån 16 maj kl 13.00–14.30 (ca)
Samling: Innanför portalen till det gamla Serafimerlasarettet, Hantverkargatan 2
Kostnad: 120 kr

GENOM STORMAKTSTIDEN STOCKHOLM

Vi följer i drottning Christinas fotspår genom stormaktstidens Stockholm, och stiftar bland annat bekantskap med Nicodemus Tessin d.y som hämtade intryck från Rom till Stockholms stadsbild. Vi letar upp platsen för teaterscenen Lejonkulan – en av skådeplatserna för det lysande och kritiserade hovlivet – och vi möter även stockholmare som Lasse Lucidor, Malin Matsdotter och Anders Michelsson – poeten som dräptes, kvinnan som blev ett av offren för häxjakten och borgaren som pesten tog 1638.

Ciceron är **Michael Karlsson**, lärare och populärhistoriker.

När: Tor 2 juni kl 17.00–18.30 (ca)
Ons 21 sep kl 17.00–18.30 (ca)

Samling: Storkyrkobrinken 2

Kostnad: 120 kr

KUNGLIGA NATIONALSTADSPARKEN FRÅN SJÖSIDAN med M/S Delfin VI

År 1995 fick vi världens första nationalstadspark, vilket är samma år som Samfundets Sit Eriks årsbok "Ekoparken" gavs ut. Sedan dess har nya värden identifierats och nya konflikter uppstått, parken har fått nytt namn och passerat ett 25-årsjubileum. Denna försommardag ser vi Nationalstadsparkens samlade historiska landskap med en unik mix av natur och kultur sett från sjön. Vi utgår från Strömkajen med båten M/S Delfin VI, och fortsätter via Djurgården och Fjäderholmarna upp till Ulriksdal och åter.

Guide är **Henrik Waldenström**, pristagare av Samfundets plakett för initiativet att etablera Ekoparken, Sveriges första nationalstadspark.

När: Tis 7 juni kl 15.45–19.00 (ca). Avfärd 16.00.

Samling: 15.45 Strömkajen (nedanför Grand hotell)

Kostnad: 200 kr inkl dryck och lättare tilltugg (utflykten subventioneras genom donation från Föreningen Kulturhistoriska färder)

NORRA DJURGÅRDEN

Få vandringar i Stockholms innerstad är så mångsidiga som den från Frescati-Lappkärrsberget via Stora Skuggan till Norra Djurgårdsstaden. Bronsåldersrösen, vildmark, vargjakter, fågelsjöar, skjutfält, idrottsplatser, fiskodlingar, optisk telegraf, fiskartorp, jaktparkshistoria blandas med en unik biologisk mångfald.

Ciceron är **Henrik Waldenström**, initiativtagare till Nationalstadsparken.

Utrustning: kläder efter väder och bra skor. Gärna kikare för spaning på fåglar längs vägen. Medtag fika för rast.

När: Ons 15 juni kl 13.00–16.00 (ca)
Mån 19 september kl 13.00–16.00 (ca)

Samling: Universitetets t-banestation, utanför spärrarna

Kostnad: 120 kr

Obs! Lång promenadsträcka

STORA EKHOLMEN med M/S Arona

På den glittrande blå fjärden utanför Vaxholm, tronar en mystisk och mytisk ö, där tiden tycks ha stannat. Solen strilar sömnigt in mellan trädkronorna. En gång kallades Stora Ekholmen skärgårdens vackraste ö, som det unika sommarparadis det var. De vackra sommarvillorna är uppförda kring sekelskiftet 1800/1900 och ön var i många år sommarresidens åt bland andra familjen Grumme, innan ön i princip övergavs på 1960-talet och villorna lämnades att förfalla.

Ciceroner är öns ägarpar **Gunnar** och **Kerstin Haglund** som köpte ön 2019, och som inlett ett försiktigt återställande av öns villor.

Obs! Medtag egen matsäck och sittunderlag.

- När:** Ons 17 augusti kl 09.45–16.00 (ca).
Samling: 09.45, Strandvägen, kajplats 18 (vid Ångbåtsbryggans bar & restaurang). Avfärd 10.00.
Färdsätt: Lustjakten M/S Arona, byggd 1904
Kostnad: 150 kr (utflykten är subventionerad genom donation från Föreningen Kulturhistoriska färder)

GAMLA ENSKEDE – I HALLMANS SPÅR

Vi rundvandrar längs slingrande gator i Gamla Enskede vars stadsplan från 1908 har Per O Hallman som arkitekt och som har byggts ut under ett flertal decennier. Vi ser på hus från olika epoker, och passerar kyrkan, skolan, Margaretaparken, radhusen mm, men även senare delar och platser där ny bebyggelse föreslagits.

Guide är **Kjell Forshed**, arkitekt och skribent i Samfundet S:t Eriks årsbok om Hallman.

- När:** Ons 24 augusti kl 17.00–18.30 (ca)
Tor 8 september kl 14.00– 15.30 (ca)
Samling: 16.30 utanför Blåsut t-banestation för gemensam promenad. (ca 900 m). Du som tar dig dit på egen hand möter upp strax före 17.00 vid Triangelparken, där vandringen utgår från (Triangelvägen 13).
Kostnad: 120 kr

VALDEBATT I KUNGSTRÄDGÅRDEN

Samfundet S:t Erik anordnar valdebatt i samarbete med Byggnadsvårdsföreningen och Stockholms Naturskyddsförening, där företrädare från partierna i Stockholms stadsbyggnadsnämnd får svara på stadsbyggnads- och naturmiljöfrågor under ledning av moderatorn Kerstin Brunnberg. Men vi bjuder även på andra aktiviteter under dagen. Mer information kommer på vår hemsida.

- När:** Ons 31 augusti, från kl 12.00 till 19.00.
17.00 Kulturskolans elever uppträder
17.30–19.00 Debatt
Var: Kungsträdgårdens stora scen

FRISENS PARK, SÖDRA DJURGÅRDEN

Frisens park är belägen på Biskopsudden, på södra delen av Djurgården. 1759 förvärvade bokhållaren Isak Kierman det tidigare jägarbostället vid Biskopsjakten. Han kallade egendomen för Bergsjölund och uppförde byggnader och en park, som senare kom att kallas Frisens park efter den efterföljande ägaren grosshandlaren Carl Magnus Fris. Parkens gestaltning har utgått från och förstärkt de naturgivna förutsättningarna, med alléer och gångvägar som har bundit samman sittplatser, utsiktsplatser och en anlagd damm. Anläggningen är mycket välbevarad och många av de historiska parkelementen är synliga i terrängen idag. Frisens park är ett tidigt exempel på en engelsk landskapspark, som anlades innan det fanns professionellt skolade trädgårdsarkitekter i Sverige. 2020 utfördes en arkeologisk undersökning som underlag för den restaurering som Kungliga Djurgårdens förvaltning planerar. Under senvåren 2020 påbörjades restaureringen av parkens damm. Parallellt med detta arbete genomförs en andra arkeologisk undersökning.

Ciceron är landskapsarkitekt **Jonas Berglund**.

- När:** Ons 14 september kl 17.00–19.00 (ca)
Samling: Biskopsvägen 19, utanför förskolan Lilla Kvikkjokk
Kostnad: 120 kr

YTTRANDEN

Samfundet har sedan förra utskicket yttrat sig i nedanstående ärenden. Läs yttranden i sin helhet på vår hemsida under fliken ”Opinion”, www.samfundetsterik.se.

- Yttrande över Stockholms kommuns/ Fastighetskontorets överklagan 2022-01-31 av Mark- och miljödomstolens dom i mål nr P 7186-21 (Liljeholmsbadet)
- Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården sdp 2018-00710 med bilaga 20220328
- Kumlet 23, Skeppargatan 48-50, dnr 2021-03452, 20220307
- Tranbodarne 11, överklagande, dnr 2021-15391-575, 20220228 med bilagor
- Sperlingens Backe, MÖD mål nr P 266-21 slutanförande 20220218
- Grimsta 1:2, Solleftegatan, Räcksta, dnr 2020-06528, 20220214
- Riksby 1:3, del av Lintavägen, dnr 2017-16020, 20220207
- Program för City, dnr 2017-06022, 20220131
- Cikadan 1 m fl, Hammarbyhöjden, dnr 2016-00773, 20220131

KONTAKT

Post-, besöks- och fakturaadress:
Samfundet S:t Erik, Köpmang 5, 111 31 Stockholm
Telefon: 08-21 09 24
E-post: kansli@samfundetsterik.se
Samfundet S:t Eriks styrelse nås via kansliet

KANSLI och social media

Öppettider: säkrast tisdag–torsdag kl 10.00–15.00
Hemsida: www.samfundetsterik.se
Facebook: www.facebook.com/Samfundetsterik/
Instagram: SamfundetStErik